

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

A magyarországi helv. hitv. evang. egyház Budapesten ápril 16-án egybegyűlt főgondnokainak és superintendenseinek a képviselőházhoz intézett kérvénye a gymnázium és reáliskolai törvényjavaslat tárgyában.

Mélyen tisztelt képviselőház! Mióta hazánkban az alkotmányosság 1867-ben helyreállított s különösen miután 1868-ban a népiskolai törvény megalkottatott: a hazai ref. egyházban folytonosan vártuk, hogy az országgyűlés a nemzeti közoktatás felsőbb fokozatait is törvénnyel szabályozza. Mindig éreztük, láttuk, hogy a változott idők és viszonyok szerint a közműveltség haladásához mérve nekünk is szükséges közép- és felső-iskoláinkat rendezni s azokban a megkívántató javításokat korszerű szervezésekkel eszközölni. — Már-már több ízben, hol az egyes egyházkerületekben, hol egyetemesen hozzá is akartunk a reform munkájához fogni, midőn az államkormányok által előterjesztett vagy előterjeszteni ígért egy-egy törvényjavaslat mindannyiszor visszatartott, tudván, hogy bármikép állapítsuk meg közoktatásunk szervezetét, azt több tekintetben alkalmaznunk kellend a közoktatás állami rendjéhez s az országos törvény keretébe kell beilleszteniünk. Őszintén megvallva, azt is bizalommal vártuk és reménylettük s reményljük még ma is, hogy az állam kormánya és törvényhozása méltányolva azon szolgálatokat, melyeket századok óta a magyar művelődésnek iskoláinkkal tettünk s tekintetbe véve azt, hogy jelenleg is a hazában levő összesen 148 gymnasiumból mi tartunk fenn saját erőnkől 29-et, sőt az ágostai evang. és az unitarius atyánkfiai által tartottakkal 59-et (és így az összes intézeteknek jóval több mint egy harmadát,) melyekbe a haza bármely vallású fiai felvétetnek: mondjuk, ezt tekintetbe véve oly felsőbb iskolai törvényt fognak alkotni, melyben önkormányzati szabadságunkat épségben hagyják s másfelől, midőn a kor igényeinek megfelelő mérvű oktatást kívánnak tőlünk,

egyszersmind módot, sőt biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy a mennyiben legjobb igyekezetünk mellett is erre anyagilag képesek nem lennénk, az állam fogja a szükséges segítséget nyújtani.

Mind e mellett a körülményekhez képest egyházkerületeink is saját kebelükben a lefolyt évtized alatt több intézkedést tettek gymnasiumi oktatásuk emelésére, valamint konventünk bizottsága mintegy másfél év előtt kezdeményezé az egész közoktatást mind az 5 egyházkerületben újra szervező reformmunkálatot.

A mult évben fájdalmas meglepetéssel értesültünk arról, hogy a Nagyméltóságú miniszterium kizárólag az állami felügyelet részletes szabályozásáról akar törvényjavaslatot előterjeszteni a nélkül, hogy egyszersmind a felügyelet tárgya, maga az oktatás is a törvényben meghatározatnék. Ez mindnyájunkban több okból mély aggodalmakat keltett és sok nehéz megpróbáltatásokban megőrzött szabadságunk féltését ébresztette fel. Ezért a rendelkezésünkre állott törvényes módokon igyekeztünk a Nagyméltóságú kormányt szándékának megvaltoztatására birni.

Szorongatásaink ugyanezen napjaiban mult évi szeptember 10—13-án Debreczenben tartott konventünk arra utasította az egyház főgondnokait és püspökeit, hogy egy bizottsággá alakuljanak s egyházunk önkormányzati szabadságának, jogai és érdekeinek védelmére bármikor és bárhol úgy a törvényhozás tényezőinél, mint a kormánynál is minden szükséges lépést megtegyenek.

Most midőn a közoktatásügyi miniszter ur ő Excellentiája ismét egy törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé, még pedig olyat, mely magát az oktatás egész rendszerét is rendezni czélozza: alulirottak megbízatásunk értelmében összejöttünk, hogy ezen törvényjavaslatot átvizsgáljuk és a mennyire szükségesnek mutatkoznék, egyházunk békekötéseken alapuló, törvényekben biztosított önkor-

mányzatának megóvása érdekében a kellő lépéseket megtegyük.

Mintán a törvényjavaslat csakugyan több olyan határozatot tartalmaz, a melyet önkormányzatunkra sérelmesnek és veszélyesnek látunk: aggodalmainkat mély tisztelettel és bizodalommal terjesztjük a t. képviselőház elé, kérelmezvén, méltóztassék a a törvényt az általunk előadott azon elveknek megfelelő módosításokkal alkotni meg, a melyek szerint az — megvagyunk győződve — hogy önkormányzatunk sérelme nélkül a magyar állam és a hazai közművelődés érdekeinek is megfelel.

Tisztelt képviselőház! A törvényjavaslat megvizsgálásánál és megítélésénél egyházunk törvényes önkormányzatának, igazainak és a tanítás szabadságának megóvása szempontjából, valamint a magyar állam és a magyar nemzeti közművelődés szükségeinek és jogosult érdekeinek tekintetbe vételével a következő három alapeszméből indulunk ki:

I. Mindig tisztelettel elismertük s ma is elismerjük az államnak s a magyar államfőnek a király Ő Felségének iskoláink irányában felelős kormánya által gyakorlandó legfőbb felügyeleti jogát. Az államot a dolog természeténél fogva is megillető ezen jog világosan ki van fejezve hazai törvényeinkben, különösen az 179^o₃₁. XXVI. törv. cikkben.

Ezért nem kifogásolhatjuk, ha azon törvényben, mely magát a gymnasiumi és reáliskolai oktatást rendezi, egyszersmind ezen felügyeleti jog gyakorlása s annak módozata is közelebbről megállapítottatik. Nem kifogásolhatjuk azon intézkedéseket, melyek szükségesekül mutatkoznak arra, hogy az állam kormánya megismerje s figyelemmel kísérhesse nyilvános iskoláinkat, azokban az oktatás rendjét, menetét és eredményeit, valamint az igazgatást.

Ámde e főfelügyeleti jog gyakorlása egyházunk törvényes önkormányzatának veszélyes megsértése nélkül nem terjedhet ki egyébire, mint örökösre a felett, hogy iskoláinkban az oktatásnak a törvényben megállapított rendje, az 179^o₃₁. XXVI. törvény cikkben úgy mondott *coordinatio litterariae institutionis* megtartatik-e s általában a törvény rendeleteinek elég tétetik-e? — Minden a mi ezen túl megy, és a mi az államkormányzatnak a főfelügyelet gyakorlása czímén bármiben rendelkezési jogot adna, vagy a kormány számára általa megadható, de ép úgy meg is tagadható engedélyezéseket tartana fenn: minden ilyen, a mely mértékben a törvényben foglaltatnék: azon mértékben

lenne törvényes önkormányzatunknak és szabadságunknak érzékeny csorbitása.

II. Elismerjük az állami törvényhozás azon jogát, hogy a közoktatás ügyét az egész országra nézve szabályozza. Nemesak tudjuk és elismerjük, hogy a mi szabadságainkat is biztosító 179^o₃₁. XXVI. t. cz. is kimondja, hogy a törvényt megállapítandó *coordinatio litterariae institutionis* a vallás tárgyain kívül a mi iskoláinkra is kiterjesztendő, de sőt épen a múlt évben megtartott conventünk is főleg ily törvény hiánya miatt emelt szót a legfőbb felügyeleti jog részletes szabályozása ellen.

Azonban itt háromhoz kell ragaszkodnunk:

1-ször ahoz, hogy e törvényben ránk nézve is kötelezőleg csak azok határozassanak meg, a melyek szükségesek arra, hogy intézeteinknek s azokban az oktatásnak az állam által a nemzeti közműveltség, mint nagy állami érdek szempontjából megkövetelhető, egy bizonyos színvonalra emelkedése biztosítottassék. És ne foglaltassanak oly intézkedések, melyek a belső iskolai életet s különösen az oktatás szellemét, irányát, szabadságát és szabad fejlődését eleve megkötnék, vagy akár kívülről csak korlátoznák.

2-ször, hogy a törvényben az iskolák szervezetére, berendezésére, a tanfolyamokra és az oktatás mértékére a mi megállapítottatik, mindaz csak a minimumot képezze, a melyen felül és túl még többet tenni szabadságunkban maradjon.

3-ször, hogy a mit az állam a fentebbi 1. és 2. pontban említett czél érdekében szükségesnek lát ránk nézve is kötelezőleg megszabni (a mi aztán a főfelügyeletnek is tulajdonképeni tárgyát képezi), mindez a törvényben határozottassék meg szabatosan és világosan, hogy tudjuk, mihez kell magunkat állandóan tartani s ne legyen semmi a változó államkormányok kegyétől és engedélyétől függővé téve.

III. Tudjuk, hogy napjainkban a szabadság és egyenjogúság nevében nemesak a különböző hitfelekezetek, mint egyházi testületek, hanem a haza minden polgárai az oktatás terén is egyenlő szabadságot és jogosultságot igényelnek.

De a más hitfelekezetekkel és polgári társulatokkal, sőt még a magánosokkal is egyenlő szabályok alá helyezésben csak úgy nyugodhatnánk meg, ha az egyenjogúság mindenben következetesen keresztülvitetik és egyiknek sem adatnak a másik felett sem kedvezmények, sem oly előnyösebb állás, mely a többivel szemben ma is kiváltságoknak tekinthető.

Ezért mélyen fájlaljuk, ha a közoktatásnak egyenlő jogalapokra és kötelezettségekre fektetett rendezését nem előzi meg a hitfelekezetek jogegyenlősége és viszonyossága már az 1848. XX. t. cikkben kimondott nagy elvének a törvényhozás által részletes és gyakorlati valósitása, melyet az 1868. LIII. t. cz. is kilátásba helyezett.

Ezen elvi szempontból vizsgálva a törvényjavaslatot, abban több oly intézkedések tervezését találjuk, melyek ha törvényerőre emelkednek, törvényekben biztosított önkormányzatunkat érzékenyen sértik, a mellett változó kormányok önkényes eljárásainak nyitnak utat s részben az egyenlőség és viszonyosság követelményeinek sem felelnek meg.

Mindjárt a törv.-javaslat első részében mély aggodalmat kelt bennünk annak a látása, hogy több §-okban, különösen a 23., 39., 41. és 42. §-ban a miniszter kezelése alatt levő alapokból fentartott iskolák megkülönböztetnek az államiaktól, mint nem államiak, holott az indokolásban maga a miniszter úr azt mondja, hogy az, hogy a kezelése alatt álló iskolák mind államiak-e, azt ma a tanulmányi alap jogi természete körüli függő kérdések eldöntése előtt senki meg nem mondhatja.

Ezen alapok a magyar állam feje, a király által országos törvényre hivatkozással s annak alapján alkottattak az egyetem alapjával együtt, mindig az államkormányok által kezeltettek törvény értelmében, valamint a belőlök fenntartott intézetek is államkormány hatósága alatt állottak egyéb intézetekkel. Természetük kétségbe vonatván, az országgyűlés már régen bizottságot küldött ki annak megvizsgálására. Tudtunkkal e bizottság még nem is adta be jelentését.

És ime, mielőtt azon alapok jogi természete csak meg is vizsgáltatott volna, a belőle fenntartott intézetek így mellékesen nem államiaknak mondatnak ki, tehát a magyar államtól elvétetnek a mások javára azon törvényjavaslatban, a melyben egyszersmind a magyar állam érdekének és a jogegyenlőségnek nevében a mi eddig törvényesen élvezett önkormányzatunk megszorítása terveztetik. Nem méltán kelt-e bennünk félelmet és bizalmatlanságot azon javaslatiránt, melyben azt látjuk, hogy az állam ily nagy érdekei megvizsgálatlanul és könnyedén feladatnak mások kedvéért és az egyenlőség és államérdek elvei főleg csak a mi rovásunkra alkalmaztatnak?

De menjünk tovább.

A 72. §. megengedi ugyan a tanárképzést és

képesítést a hitfelekezeteknek, különösen a 80-ik §. gondoskodik is a képesítő vizsgálaton az állam kormányának részvételéről s ellenőrző képviseltetéséről. Mindemellett a 27. §. szerint az államkormány hatósága alatt álló tanintézetekben csak oly tanárok alkalmazhatók, kik a miniszter által kinevezett vizsgáló bizottságok valamelyike előtt tettek képesítő vizsgálatot. Tehát ezen intézetekben az általunk ministeri ellenőrzés mellett képesített tanárok nem alkalmazhatók, ha csak még egyszer nem tesznek képesítő vizsgálatot ministeri vizsgáló bizottság előtt (a mi, hogy megfogna-e engedtetni, a törvényben semmi nyoma.)

Ezen tervezett intézkedés a mellett, hogy a hitfelekezetekre megszegyenítő, és az általunk képesített tanárok alkalmazhatási körét felette megszorítja, még elvi ellentmondást is foglal magában. Ugyanis a tanárok képesítése a hitfelekezeteknek azért engedhető meg s azért kell tőlök azt kivánni is, hogy kellően képzett tanárokat alkalmazzanak iskoláikban. Ugyde ha azok kellően képzettek s képesítettek, akkor az állami intézetekben is alkalmazhatóknak kell lenniök, ha pedig nem kellően képzettek, a hitfelekezetek tanintézeteibe sem szabad őket beállítani. A törvényjavaslat említett intézkedése nem egyéb, mint törvényben declarálása annak, hogy a hitfelekezetek gymnáziumaiban rosszabbul képzett tanárok is alkalmazhatók, mint az állami intézetekben. Lehet-e ez a törvényhozás szándéka?

Azonban legsérelmesebbek azon §-ok határozatai,*) melyekben az államkormány részint engedélyek adásával vagy megtagadásával, részint egyenes rendelkezésekkel avatkoznék iskolai életünk oly ügyeibe, melyek önkormányzatunk szerint saját intézkedési körünkbe tartoznak, vagy legfőlebb törvényben határozhatók meg.

Ilyen §-ok a 65., a 69. §-ban a 34-nek ide is átvétele, a 70., 74., 78., 82., 85. §-ok, a 79. §-ban az 58-nak a felekezeti iskolákra is átvétele.

A 65. §. szerint: a köteles tantárgyak megállapítását sem magunkra nem hagyja, sem a törvényben nem mondja meg, mint a népiskolai törvény teszi, hanem bennünket meg sem hallgatva (csak a közoktatási tanácsot hallgatja meg) a miniszter határozza meg az egész tanfolyam alatt elérendő tanczélnek s az ismeretek terjedelmének kitűzésével együtt.

Ez a legveszedelmesebb §. mert benne a mi-

*) Ezen §-okat a kérvény alaposabb megérthetése és megbirálatása végett ezennel közöljük.

nister arbitrarius intézkedésének van fentartva, hogy bármely hitfelekezeti, tehát minden protestáns intézetben mit tanítsanak. — Ugy, hogy e szerint az autonom protestáns intézetekben a miniszternek több hatalma lenne, mint az állami tanintézetekben, a melyekre nézve a köteles tantárgyakat a törvény jelöli ki, melyeket tehát a miniszter nem változtathat meg.

Igaz, hogy van egy korlátozás a 65. §-ban, de csak a mennyiségre és mértékre nézve. Az van t. i. mondva, hogy a miniszter csak a minimumot határozza meg, s ez sem haladhatja túl az állami iskolában alkalmazottat. Igen, de e mellett

1-szor, kötelezőkül jelölhet ki egészen más tantárgyakat (azt, a mi neki tetszik), mint a melyeket a törvény az állami intézetekre kiszab, csak több ne legyen annál;

2-szor, határozhatna meg sokkal kevesebbet s akadhatna olyan miniszter, a ki éppen az által silányítaná el egyik másik tanintézetet, hogy lényeges tantárgyak elhagyásával vagy kicserélésével határozna meg a köteles tantárgyakat;

3-szor, a 65. §-ból az sem tűnik ki tisztán, hogy magának az illető hitfelekezeti hatóságnak szabad-e a miniszter által meghatározottan túl és egyebet is taníttatni? Ez annál kétesebb, mivel a § 3-dik bekezdése azt mondja, hogy az illető intézet hatósága ezen „korláton belől” határozhatja meg a tanrendszert s tantervet.

A 70. §. osztályösszevonások megengedését a miniszter engedélyétől teszi függővé. E jognak egyházi főhatóságainktól elvonása annyival igazságtalanabb, mert hiszen köztudomású dolog, hogy protectiók útján a legtöbb efféle engedély és köteles tárgyak tanulásától fölmentés éppen a ministeriumtól szoktak kiadatni. Am állapíttassék meg a visszaélések ellen biztosító eljárási szabály, de annak alapján intézkedjenek ezentúl is saját egyházi főhatóságaink.

A 74. §-ban nemcsak az egy intézetben alkalmazandó tanárok száma határoztatik meg, hanem még köteles tanóráik száma is, a mi szintén szeretlen nagy korlátozás.

A 77. §-ban, noha az első bekezdés szerint az egyházi főhatóságoktól kívánja a miniszterhez beadatni az adatokat, de végső bekezdésében ezt visszavonja, a mennyiben a §. utolsó bekezdése úgy szól: „Mindezen adatok, jelentések, kimutatások és betérjések, kívánatra, közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, vagy tankerületi főigazgatóhoz nyújtandók be.”

A 78. §-ban nincsen semmi biztosíték az iránt, hogy a tanintézeteinket látogató ugynevezett tankerületi főigazgató nem fog-e iskoláinkban rendelkezési jogot is igényelni? Ez annyival aggasztóbb, mivel a képviselőház tanügyi bizottságában 1874-ben megállapított törvényjavaslat szövegében ez iránt volt gondoskodás, a mi most ismét elhagyatott.

179^o₉₁. XXVI. t. cz. alapján a gyakorlatban kifejlett már a legfőbb felügyeleti jog gyakorlásának módozata. E történeti multnak az új törvény alkotásánál is tekintetbe vételét, s ennél fogva a 78. és 79. §-ok kihagyását kérjük.

A 79. §. az érettségi vizsgálatokról intézkedik és hitfelekezeti iskolákra is fentartja az 58., 59., 60. és 61. §-okat. Amde a 60. §. szerint az, hogy más intézetben is lehessen érettségi vizsgát tenni, az 58. §. szerint pedig a reáliskolai érettségi vizsgálatnak gymnasiumivá tétele ministeri engedélytől tétetik függővé.

Itt tehát ismét autonomiánk rovására ministeri engedélyekkel történnek beavatkozások, a mit annyival inkább kérünk megváltoztatni, mivel különben is egész hazánkban a fölülről jövő sok mindenféle engedélyezésnek és dispensationak káros hatása középtanodai közoktatásunknál már igen érezhető.

A 81. §. czélzatát nem akarjuk kifogásolni. Mi sem akarjuk s nem is fogjuk megengedni, hogy állam-alkotmány, vagy törvényellenes tanokat tartalmazó tankönyveket használhassanak iskoláinkban. De óhajtanánk e §-nak oly szövegezését, hogy valamikor ne alkalmaztathassék e §. az államellenes tanok czíme alatt maga a tanítás szabadsága és hazafias iránya ellen is.

82. §. Nem hisszük, hogy valaha kelljen ref. isklát a magyar-állam ellenes iránya miatt bezáratni, de az önkormányzati elv tiszteletben, tartása érdekében kívánjuk, hogy ily esetben a mennyiben az alapítók vagy jogutódaik nem rendelkeztek a a vagyonról, az illető hitfelekezeti hatóság rendelkezzeék.

Átalában az iskolai vagyon terén gyakorlandó legfőbb felügyeletet illetőleg, ragaszkodnunk kell az 179^o₉₁. XXVI. t. cz. 10. pontjában foglalt határozatokhoz.

A 85. §. azt mondja, hogy új középiskola felállításánál az iránti bejelentések után csak a miniszter „elhatározása által” nyeri meg az iskola a nyilvánossági jogot.

E §-nál elsőben is semmi határidő sincs kijelölve. A miniszter akár évekig elhalaszthatja elha-

tározását tudtul adni, vagy egyáltalán magát elhatározni. Másodszor itt is a minister tetszésszerű elhatározásától függ megadni, vagy megtagadni a nyilvánossági jogot, bármennyire megfelelően is az új intézet szervezetében s egész berendezésében a törvény kívánalmainak.

Valóban nem azon reményben sürgöttük a csupán csak a felügyelet szabályozását tartalmazó törvény helyett, magát a közoktatás egész rendjét megállapító törvény alkotását, hogy abban intézeteink fölött a változó kormányoknak ilyen esetleg önkényes intézkedési jogkör biztossátsáék.

Mélyen tisztelt képviselőház! Ószinte nyíltsággal előadtuk észrevételeinket a törvényjavaslat azon pontjaira, melyeket egyházunkra nézve különösen sérelmeseknek tartunk. Méltóztassék azokat az általunk kérelmezett irányban megváltoztatni. — Nem különleges privilegiumot óhajtunk mi. A mit kérünk, nem is csak magunknak kérjük, hanem tulajdonképpen általában a tanszabadságért kérjük, a mely szintén egy nagy nemzeti érdek. És méltóztassék tekintetbe venni, hogy a mi vallási és iskolai szabadságunk mindig a nemzeti közszabadságunknak is igen lényeges tényezője volt.

Kelt Budapesten, ápril 16-án 1880.

A magyar reform. egyház Debreczenben 1879-ik évi sept. 10—13-ik napjain tartott egyetemes conventjének határozata értelmében egybegyült bizottság s annak elnöke

b. Vay Miklós,
főgondnok.

A helv. hitv. egyház főgondnokai és superintendensei által az országgyűléshez beadott kérvényben idézett s különösen sérelmes tartalmú §-ok, a középtanodákra vonatkozó miniszteri törv. javaslatból.

65. §. A jelen törvénynek az osztályok és évfolyamok számát, a testgyakorlati oktatás szervezetét és az évi szorgalomidő tartamát és idejét meghatározó 5., 33. és 38. §§-ai¹⁾ ezen gymnáziumokra és reáliskolákra is érvényesek.

A köteles tantárgyakat s azokból az illető intézet egész tanfolyama alatt tanítandó ismeretek terjedelmét és mértékét (a hitoktatáson kívül) az országos közoktatási tanács meghallgatásával időről-időre a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg; de a miniszter által felállított ezen

¹⁾ 5. §. Mind a gymnázium, mind a reáliskola nyolcz osztályu, ugyanannyi évfolyammal.

Kivételesen megengedhető nem teljes intézetek felállítása is; négy osztályuaknál kisebbeké azonban semmi esetre sem.

Ujjonnan állítandó intézetek fokozatosan, évfolyamról-évfolyamra is szervezhetők, ezek átmenetileg lehetnek egy, két vagy három osztályuak is, de a fejlesztésnek legalább 4 osztályig folytonosnak kell lenni.

33. §. A testgyakorlat minden tanintézetben akként szervezendő, hogy mindenik növendék hetenként négyszer legalább egy-egy óráig részesüljön korához és testi erejéhez mért gyakorlatokban.

Az ötödik osztálytól kezdve minden tanuló egész a tanfolyam bevégeztéig a katonai (gyaloglósági) fegyvergyakorlatokra s a czéllövésre

mérték egyfelől az illető intézetekre nézve csak a minimumot határozza meg, másfelől nem haladhatja meg az állam rendelkezése alatti ugyanazon fokú intézetekben alkalmazottat.

Ezen korlátokon belül az illető tanintézet hatósága állapítja meg a tanrendszert, a tantervet és a tankönyveket.

Azonban a törvényhatóságok s községek által fenntartott tanintézetekben az államkormány által kiadott vagy jóváhagyott tanterv szerint eszközözendő a tanítás és az általa engedélyezett tankönyvek használandók.

69. §. Az egy osztályba fölvehető növendékek létszámát s az iskolai épületeket és tanítási helyiségeket, ugyszintén azok felszerelését s egészségügyi ellenőrzését illetőleg a jelen törvény 34., 35., 36. és 57. §§-ai²⁾ kötelezők azon hozzáadással, hogy az 57. §. esetében a törvényhatósági főorvos a felekezeti középiskolákról, azok illető felekezeti főhatóságához tesz jelentést.

70. §. Az évközben egy tanintézetből a másikba átmenetelt, ugyanazon tanintézet alsóbb osztályából a felsőbb osztályba lépést, elégtelen tanjegyek kijavítását és az osztályösszevonást illetőleg a jelen törvény 20. és 21. §§-ai³⁾ a

is oktattatik. Ezen tanulókkal hetenként a testgyakorlat kétszer s ezen felül katonai gyakorlat egyszer tartatik.

E katonai gyakorlat alól csak az ezekre testileg nem alkalmas tanulók mentetnek fel, orvosi vélemény alapján.

A katonai gyakorlatokhoz s czéllövéshez szükséges fegyvereket, löszereket, torna- és katonai eszközöket az állam szolgáltatja minden tanintézetnek díjtalanul s ezek a miniszter által megbízott hatóság gondjai alá adának, mely épségben tartásukért felelős.

E katonai oktatás tantervét a közoktatásügyi miniszter a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg állapítja meg.

A czéllövés és egyéb katonai gyakorlatok a honvédelmi miniszter által erre képesekül elismert egyének vezetése és ügyelete alatt eszközözendők, s ha ily egyén nem volna az intézet tanítói között, az igazgatóság kérelmére a közoktatási miniszter a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg biz meg valakit az oktatással, ki fáradságáért az államtól méltányos tiszteladót nyer.

E katonai gyakorlatok is a tanintézet igazgatóságának közvetlen ügyelete alatt tartatnak.

A tanulóknak a katonai gyakorlatokból nyert osztályzatok, iskolai bizonyítványukban kitétetik.

38. §. Az évi szorgalomidő a közben eső ünnepi szünnapok beszámításával, tíz hónap. Az évi nagy szünidő július és augusztus hónapokban tartatik.

²⁾ 34. §. A gymnázium vagy reáliskola egy-egy osztályában 50 tanulónál több nem lehet.

A hol a tanulók létszáma öt egymásután következő évben meg haladja az ötvenet, párhuzamos osztályok állítandók fel és a tanerők a 26. és 31. §§-okhoz képest szaporítandók. Erre nézve az állami és az alapokból fenntartott intézetekben a vallás- és közoktatásügyi miniszter intézkedik, a szerzetes rendek által fenartott intézetekben pedig az illető rend köteles intézkedni.

Ha a létszám az ötvenet csak kevéssel haladja meg, ez iránt tett indokolt jelentésre, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a párhuzamos osztály felállítását mellőzheti.

35. §. Az iskolai épületek egészséges helyen épültek, szárazak, s a tanulók létszámához mérten elegendő számú tágas, világos és kellőleg szellőztethető tan-, rajz- és tornatermekkel kell hogy ellátva legyenek.

36. §. Minden középiskolában a tanárok számára szakkönyvtár, a tanulók számára olvasó-könyvtár és az intézet minősége által igényelt természet- és vegytani, természet- és földrajzi s mértani tárgyak és eszközök gyűjteménye, továbbá rajz- és gyeps-minta gyűjtemény s kellőleg felszerelt tornaterem állítatik fel. E könyvtárak és gyűjtemények gyarapítására évenként bizonyos összeg fordítandó.

57. §. Minden gymnáziumot és reáliskolát köteles az ottani törvényhatóság főorvosa hivatalból évenként megvizsgálni s közegészségi tekintetben (főleg a helyiségekre vonatkozólag) tett tapasztalatairól véleményes jelentést terjeszteni mind a tankerületi főigazgatóhoz, mind a törvényhatóságához.

³⁾ 20. §. Egyik tanintézetből a másikba átmenetel rendszeren csak a tanév kezdetén történhetik.

21. §. Ugyanazon tanintézet alsóbb osztályából a következő felsőbb osztályba csak oly tanuló léphet, ki a köteles tantárgyak mindenikéből legalább is elégséges osztályzatot nyert.

Egy tantárgyból nyert elégtelen osztályzat kijavítására, a következő tanév elején teendő pótvizsgálat után, az intézet tanártestülete, kettőnek kijavítására a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat engedélyt.

törvényhatóságok, községek, társulatok és magánosok által fenntartott középiskolákra is érvényesek.

A hitfelekezeti főhatóságok, saját tanintézeteikre szorítkozva, adhatnak ugyan ilyen kivételes engedélyeket, de azok, a mennyiben osztályösszevonásra vonatkoznak, más hatóság alatti hasonjogú vagy felsőbb tanintézetekben csak akkor fognak érvényeseknek tekintetni, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter előlegesen kikért engedélyével adattak.

72. §. A tanárképzést illetőleg a hitfelekezetek jogosítva vannak középiskolai tanárképző intézeteket szervezni, azokban a tanárképzés módját és rendjét meghatározni; erre vonatkozó szabályzataikat azonban kötelesek a vallás- és közoktatásügyi miniszternek tudomás végett előlegesen bemutatni.

A tanárképzés módját a tanárvizsgáló bizottság szervezetét és a tanári képesítő vizsgálat szabályzatát, szintén kötelesek bemutatni a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, annak ellenőrizhetése végett, hogy a tanárjelöltektől követelt képzettség nem kisebb-e, mint az állami tanárképzésnél.

74. §. Az egy középiskolánál alkalmazandó tanárok számát és azok közt a rendes tanárok arányát illetőleg a jelen törvény 26. és 31. §§-ai itt is érvényesek. Párhuzamos osztályok állításával a tanárok száma is aránylagosan szaporítandó. A vallástaniásra hittani tanfolyamot végzett oly egyének, vagy lelkészek is alkalmazhatók, kik tanári oklevéllel nem bírnak.

77. §. A felügyeleti jognál fogva, jogában és tisztében áll a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, a közvetlen vezetése alatt nem álló középiskolákról, és pedig a hitfelekezetiokről illető felekezeti főhatóságok, a hatóságiokról a fenntartó hatóságok, a társulatok és magánosok által fenntartottokról végre közvetlen igazgatóságaik útján.

78. §. A főfelügyelet gyakorlása szempontjából, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a tankerületi főigazgatók által bármikor meglátogathatja a felekezetek, hatóságok, községek, társulatok és magánosok által fenntartott középiskolákat, azoknak nyilvános vizsgálatain jelen lehet s magának azon iskolák szervezetéről, felszereléséről, rendtartásáról s a tanítás eredményéről egyenes tudomást szerezhet.

79. §. Különösen az érettségi vizsgálatokat illetőleg, melyek minden nyolcz osztályú nyilvános középiskolában évenként tartandók:

a) a törvényhatóságok községek, társulatok és magánosok által fenntartott nyilvános középiskolákon a jelen törvény IV. fejezete (58—61. §§-ai⁴) egész terjedelmében alkalmazandó.

b) a hitfelekezetek által fenntartott nyilvános közép-

A ki kettőnél több tárgyból nem felelt meg, az osztályos méltásra utasítandó.

A javító pótvizsgálatnak rendesen azon tanintézetben kell történnie, hol a tanuló az elégtelen jegyet nyerte. Kivételes esetekben a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat engedélyt a pótvizsgálatnak más intézetben letevésére.

Egy év alatt két tanév végzésére, vagy osztályösszevonásra, kitűnő tehetségű s előrehaladt korú tanulóknak, kivételes engedélyt a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat.

⁴) 58. §. A nyolczadik osztályt, tehát az egész középiskolai tanfolyamot végzett és érvényes osztályvizsgálatot sikerrel tett azon ifjak, kik valamely főiskolán akarják tanulmányaikat folytatni, kötelesek a főiskolai oktatáshoz szükséges képzettségüket és érettségüket külön e célra tartandó vizsgálaton igazolni.

A gimnáziumi érettségi vizsgálat általában a felsőbb oktatásra (egyetemre és műegyetemre) képesít. A reáliskolai érettségi vizsgálat rendesen csak a műegyetemre. A reáliskolai érettségi vizsgálatot azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével, a latin és görög nyelvből és irodalomból kiállandó póterettségi vizsgálatokkal gimnáziumivá lehet kiegészíteni.

59. §. Az állam rendelkezése és közvetlen vezetése alatti s a jelen törvény II. III. fejezetében tárgyalt középiskolákon az érettségi vizsgálatot az illető tankerületi főigazgató, vagy ennek akadályoztatása esetében, más a vallás- és közoktatásügyi miniszter által erre felhatalmazott szakfőúr elnökle s ugyancsak a miniszter által kijelölt, még legalább egy vizsgáló biztos közreműködése mellett, mindenik nyolcz

iskolákban az érettségi vizsgálaton az elnöklés a felekezeti főhatóság megbízottját illeti; a vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban, a tankerületi főigazgató, vagy más általa kiküldendő szakfőúr által esetről-esetre jelen leend, hogy magának az érettségi vizsgálat szabályszerű lefolyásáról egyenes tudomást szerezzen. E végből az érettségi vizsgálatok tartásának ideje mindig jó előre bejelentendő. A vizsgálati utasítást a felekezeti főhatóságok magok adják ki, de kötelesek azt a vallás- és közoktatásügyi miniszternek bemutatni, annak ellenőrzése végett: az érettségi vizsgálatokon követelt képzettség nem kisebb-e, mint az állami vezetés alatt álló hasonló tanintézeteken. Egyebekben az érettségi vizsgálatokról szóló 58—61. §-ok itt is érvényesek.

80. §. A tanárképző vizsgálatok tartása, a tanárképző intézetek és tanárvizsgáló bizottságot tartó hitfelekezeti hatóságok részéről előre bejelentetvén, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ezen vizsgálatokon is, akár a tankerületi főigazgatók, akár más, általa kiküldendő szakfőúrok által jelen leend, s e vizsgálatok és a tanárképzés szabályszerű lefolyását ellenőrizendi.

A miniszter e kiküldöttei a vizsgálatban részt venni s a vizsgálandóhoz kérdéseket intézni jogosítvák; s a vizsgálat eredményéről a miniszterhez jelentést tesznek. A vizsgálatnak a magyar nyelv és irodalom minden esetre egyik tárgya.

81. §. Ha valamely középiskolában használt tan- vagy vezérkönyv, állam-, alkotmány- vagy törvényellenes tanokat foglalna magában, joga és tiszte a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, annak használatát eltiltani, szükség esetén az állami hatóságok által annak összes példányait elkoboztatni, súlyosabb esetekben annak szerzője és használói ellen a törvény rendes útján a büntető vizsgálatot és eljárást megindítani.

82. §. Ha a kormány valamely középiskolában erkölcsi bajoknak vagy államellenes iránynak jönne tudomására s ezek ellenében az iskola illetékes hatóságai útján gyökeres orvoslás nem szerezhető, joga és kötelessége a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, saját rendes vagy e célból különösen kiküldendő közegei által megjelentető vizsgálat után, azon iskolától a vétkes egyének eltávolítását követelni; ellenök a mennyiben a büntető törvények súlya alá eső cselekvény esete forog fenn, a törvény rendes útján a büntető eljárást megindítani; sőt ha a baj az egyesek eltávolítása által nem orvosolható, magának az iskolának egyidőre vagy végleges bezáratása iránt Ó Felségéhez előterjesztést tenni. Az egyidőre bezáratni rendelt iskola vagyona az illető felekezeti, vagy törvényhatóság kezelése alatt maradnak s a jövedelmek is tőkésítetnek, míg a tapasztalt bajok gyökeres elhárítása után, az iskola újra megnyitása Ó Felségéhez teendő előterjesztésre megengedtetik. Véglegesen bezáratni rendelt iskola vagyonáról és alapítványairól, a mennyiben az alapítók vagy jogutódai azokról az iskola megszűnése esetére nem rendelkeztek, az illető felekezeti vagy törvényhatóság meghallgatása mellett, a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére és az 1790⁹¹. XXIII. t. cz. szem előtt tartásával, ugyanazon felekezet vagy törvényhatóság közoktatási céljaira Ó Felsége rendelkezik.

83. §. Ha az iskolai vagyonról és alapítványokról szóló osztályú gimnázium vagy reáliskola tanártestülete tartja a maga saját intézetében.

60. §. Az ezen intézetek valamelyikében végzett tanuló rendesen csak ezen intézetben teheti le az érettségi vizsgálatot, melyben a VIII. osztályt végezte.

Más intézetben leteendő érettségi vizsgálatra, rendkívüli esetekben, a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat engedélyt.

61. §. Az érettségi vizsgálat főleg írásbeli dolgozat alapján s annak megítélésére intézendő: bir-e a vizsgálatot tevő ifju az egyetemi s illetőleg műegyetemi tanulásra kellő értelmi képességgel. A vizsgálati utasítást az egyetemek s műegyetemek tanári karának meghallgatásával a miniszter állapítja meg.

Ezen vizsgálatok nyilvánosan tartandók és róluk a bizonyítványok magyar nyelven adandók ki.

évenkénti kimutatásokból (77. §.) az tűnnék ki, hogy valamely alapítvány veszélyben forog, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az illető felekezetet vagy törvényhatóságot utasítja, hogy az alapítvány biztosításáról gondoskodjék; ha pedig a kezelés hiányos: a szükséges törvényes lépéseket tegye meg.

85. §. Ha valamely törvényhatóság, község, társulat vagy magános, a jelen törvény 62. §-ában adott joggal élve újonnan alapítandó középiskolát akar felállítani, köteles e szándékát a létesítendő tanintézet megnyitla előtt a vallás- és közoktatásügyi miniszternél bejelenteni, fölterjesztvén egyúttal az iskola szervezeti alapszabályát, tantervét s a tanerők kimutatását. Az iskola csak a miniszternek erre nézve kiadott elhatározása által nyeri meg a nyilvánossági jogot. Új középiskola felállítása iránti szándékukat a hitfelekezetek is kötelesek előre bejelenteni, fölterjesztvén egyúttal az intézet tantervét és a tanerők kimutatását.

A tiszántuli ref. egyházkerület tavaszi közgyűlésének közérdekű tárgyai.

Vége.)

A vallás és közoktatási miniszter a pénzügyminiszternek f. évi febr. 12-én kelt átiratát, az egyházi hatóságok kezelése alatt álló pénztárakból felveendő járandóságokról kiállított nyugták hiányos bélyegezése tárgyában kibocsátott rendeletet oly kéréssel küldvén meg, hogy az, az illető pénztárkezelőkkel és egyéb érdekelttekkel közöltessék, egyúttal az illetékszabályok pontos megtartása iránt tétessék meg a szükséges intézkedés: a megküldött pénzügyminiszteri megkeresés, az egyházmegyékkel és egyházközségekkel tudomás és alkalmazkodás végett közöltetni rendeltetik. Ezzel kapcsolatban a közgyűlés az egyházkerület felügyelete és kezelése alatt álló összes pénztárakra nézve, elhatározta, hogy az ezen pénztárakból állandóan folyóvá tett tisztviselői és belhivatalnoki fizetések, illetmények és járandóságok nyugtáira szükséges bélyegek az illető pénztárak által fognak megszerzettetni és kiszolgáltatni; erre nézve a további eljárás megtételére és a kiszámítandó bélyeg-díjakra az illető pénztáraknál, egy összegben leendő utalványozására a főiskolai gazdasági tanács utasított. Másrészt pedig az egyházmegyéknek és egyházközségeknek önkormányzati joguknál fogva saját elhatározásukra bizatik és hagyatik fel, hogy e tekintetben, a különben sok helytt valószínűleg felmerülő zsurólódásoknak elhárítása céljából netalán szükségesnek látott intézkedéseket, autonómikus jogkörükben, belátásuk szerint megtehessek és annak foganatosítását eszközölhessék is.

Az egyházkerületi közgyűlés örvendetes tudomásul vette, hogy király ő felsége saját pénztárából a *csepei* egyháznak templomépítésre 150; a *komlód-tótfaluinak* ugyanazon célra 100; a *tiszavidéi* egyháznak iskolaépítésre 100; a *szegedi* egyháznak pedig 1000 forintot adományozott s ez utóbbi kegyességéért köszönő felirat felküldése rendeltetett el.

Az egyetemes konvent által általánosságban elfogadott köznevelési és közoktatási szervezetre 2 egyházmegye kivételével a többiek beküldvén véleményeket, azok az egyházkerületi tanügyi bizottsághoz tettek át átnézés és összeállítás végett; s utasított nevezett bizottság, hogy e fontos tárgyban pünköszt ünnepe hetében értekezletet tartson s javaslatát készítse el.

Szatmármegyében a lelkészek és néptanítók a polgári

hatóság által a *közmunka* viselésére kényszerítettvén, az egyházkerületi közgyűlés tekintettel arra, hogy a lelképásztorok és tanítók, hivatali fizetések és egyéb járandóságai után, a községi utak és hidak készítése és fentartása költségeinek viselésétől az 1871: XVIII. t. cz. 124. §-a által világosan és határozottan fel vannak mentve, s tekintettel arra is, hogy ezek az országos és megyei közmunkák terheinek viselésétől is mindeddig még az abszolút korszak alatt is folytonosan mentesítve voltak és az újabb időkben nincs oly törvény, mely őket ezen új teherrel megróvatni rendelné; végre tekintettel azon számtalan ingyenes szolgálatokra, melyeket újabb időben főleg a lelkészek az állam érdekében teljesíteni köteleztettek: elhatározta a belügyminiszteriumot megkeresni, hogy ezen visszaélés megszüntetessék.

A magyar ref. egyházi segélyegyleti választmány elnökévé egyhangulag gróf Degenfeld Imre főgondnok választotta meg. Jelenleg a segélyegylet pénztárából — miután a folyamodványok legnagyobb része kellőleg felszerelve nem volt — segély nem adatott; a jövő gyűlésen fog majd a kiosztás eszközöltetni. A segélyegyletnek vagyoni állása f. évi jan. 1-ső napján volt:

Tökében	41,110	frt — kr.
Készpénzben	103	„ 78 „
Takarékpénztárban	751	„ 16 „
Hátrálékban	4419	„ 55 „
Összesen	46,384	frt 49 kr.

A Pesti biztosító intézet, a melynél vannak biztosítva a tiszántuli ref. egyházkerület egyes egyházai, a Fonciere francia társulattal egyesülvén: ennek következtében több egyházmegye egyházközségei aggodalmukat fejezték ki, hogy nem fog-e ebből valami nehézség, hátrány előállni, mely a biztosítási szerződést kétséssé és bizonytalanná teheti. Az egyházkerületi közgyűlés egész készséggel jelenti ki, hogy a Pesti biztosító intézetnek a Fonciere társulattal történt egyesülése semmi aggodalomra nem szolgáltathat okot, mert az egyesült Fonciere-Pesti biztosító intézet most még nagyobb biztosítékot nyújthat az egyes egyházközségeknek, bármely körülmény között is, követeléseik vagy jogigényeik kielégítettése iránt, a Pesti biztosító intézet által kötött szerződésekért vagy vállalatokért az egyesült társulat szavatosságot vállalván.

A főiskolai gazdasági tanács beterjeszti, hogy legközelebb a következő kegyes adományok és hagyományok folytak be a főiskola pénztárába: Laky Lajos a gazdasági tanácsnak egyházkerületünk részéről tagja, a főiskolai tápintézet részére 50 frt; néhai László Istvánné a főiskola részére 10 frt; az iparegyesületi takaré- és hitelintézet a szegény tanulók javára 20 frtot, a debreczeni takarékpénztár ugyan e célra 45 frt 4 krt; a debreczeni István-gőzmalom-társulat pedig 30 frtot részére földtehermentesítési kötelezvényben 500 frtot hagyományozott s ezen hagyományt egyik örököse Karap Ferencz 800 frtra pótolta ki. Keresztessi András volt debreczeni polgár 1000 frt alapítványa, melynek kamata egy a debreczeni főiskolában felsőbb tudományokat, jelesen hittant hallgató s mind erkölcsi magaviseletére és kitaró szorgalmára, mind tanulására nézve kitűnő ifjunak adatik ösztöndíj. A Péchy család 7—800 darabra

menő könyvgyűjteményét a főiskolai könyvtárnak ajánlódta.

Voltak még egyes egyházaknak igen fontos ügyei, nemkülönben több fel-bevezett törvényszéki ügyek. T. S.

Néhai SZÉNÁSI CSILLAG SÁMUEL
emlékezete.

Néhai Sz. CSILLAG SÁMUEL született Debreczenben 1797-dik év október hó 6-ik napján Szénási Csillag Sámuel és Bőr Erzsébet néhai szüleitől. Édes atyjától korán megfosztatván a halál által, felejthetetlen jó édes anyja gondoskodása mellett növekedett s futotta meg tanulói pályáját. 1812-ik évben a felsőbb tudományokat hallgató ifjak közé vétetett be; 1818. évben a főiskolai első elemi osztály tanítójává neveztetett; 1819-ik évben pedig a n.-kumadarasi népes egyházban megüresedett tanítói hivatalt nyerte el, melyet 3 éven át szorgalommal és közmegelegedésre töltött be. Iskolai tanítói pályája bevégeztével a német nyelv megtanulása végett a Szepességre s majd innen ugy tudományos ismereteinek öregbitése, mint a német nyelvben való nagyobb jártasság nyerhetése végett Bécsbe ment s itt töltött 9 hónapot. Innen szülő városába visszatérván, néhány heti tartózkodás után előbb H.-Szoboszlóra, majd onnan 10 hónap elteltével Békésre hívatott meg segéd-lelkészül. — A békési egyházban két évi közelismerést nyert munkássága közben a lelkészi vizsgát is kedvező eredményrel letétén s a lelkészi szolgálatok teljesítésére végképen felhatalmaztatván, néhai b. e. Szoboszlai Pap István debreczeni lelkész ur mellett nyert segéd-lelkészi állomást. Innen egy év mulva nagy nevű főnökének közreműködése folytán a n.-szalontai egyházmegyébe kebelezett komádi egyházközség rendes lelkipásztorává lön. Majd házasságra lépett néhai b. e. ne-jével Gobóczy Káritászszal, s e ritka jóságú, erényekkel gazdag jó ne-jének boldogító társaságában töltött 41 évet, mely idő alatt született öt gyermekök közül kettő maradt életben u. m. Lajos jelenleg bojti ref. lelkész és Rózsa hajadon leánya.

A komádi egyházban lelkészi hivatalát 20 éven keresztül egyháza fényének emelésével, az iskolák virágzó állapotba juttatásával lelkiismeretes buzgósággal folytatta; díszes templomot és iskolákat építtetett; egy szóval a népe jólétére s Isten dicsősége előmozdítása végett sem időt, sem fáradságot, sem anyagi áldozatot nem kimélve munkálkodott. Azonban hivataloskodása utóbbi éveiben két ízben tüzvész által vallott tömérdek veszteségeinek fájdalmas érzésétől levertve terhes betegségbe esván s e miatt hallásától tökéletesen megfosztatván, a lelkészi szolgálatok teljesítésére alkalmatlanná lett. Ily állapotában hallgatóinak terhére lenni nem akarván, az előtte mindenkor oly kedves lelkészi hivatalról önként lemondott s Debreczenbe vonult, hogy élte alkonyát itt kedvesei társaságában nyugalomban bevégezhesse.

Hivatal s így keresetforrás nélkül maradván s a forradalom beálltával (1848/49- évben) megmaradt vagyonkaja legnagyobb részétől is erőszakosan megfosztatván, valóban szánandó helyzetbe jutott. Ily állapotban volt, midőn Szoboszlai Pap István superintendens ur könyörületes szive sugallatát követve az irnoki szolgálatok teljesítése végett irodájába vette s ezen állásában a főt. egyházkerületi közgyűlés s illetőleg a Szoboszlai Pap István urat követő superintendens urak által meghagyatván, az irnoki tisztet példás hűséggel és szorgalommal egész haláláig viselte. — Rövid szenvedés után f. évi április hó 5. napján 83 éves korában végezte be nyomorteljes, s különösen hű neje elvesztése után oly bánatossá vált életét.

Az elhunyt valódi athletai alak, ritka életerejű. férfi volt; pontos, szorgalmas hivatalnok, takarékos családapa, egyházáért s vallásáért hön lángoló, főnökei, előljárói iránt alázatos, engedelmes vala; de hiszen siketsége miatt a

vele való érintkezés oly igen terhes és sok türelmet igénylő volt, hogy főnökei az engedelmisséget és alázatosságot meg is érdemelték tőle. Saját kezűleg irt életrajzában hálával is emlékezett meg jóltéveiről, s különösen az egyházkerület kormányán ülő nagy tekintélyű és tudomány férfiakra, kik őt, míg élt, állásában megtartani „s ez uton neki keresetforrást nyitni kegyesek valának; áldást rebegett a debreczeni népes egyházra, ennek kormányzó tagjaira, lelkipásztoraira, a főiskolára s ennek tudós tanáira, kik kiváló tiszteletének tárgyai valának, áldást kért istentől mindazon lelkes férfiakra, kik őt nyomorral teljes napjaiban meg nem vetvén, benne az embert becsülni szivesek valának.“

A hű szolgának itt kiszenvedett nyomorai után legyen nyugalom és üdvösség!

A d a k o z á s.

A beregi ref. egyházmegyéből a *szegedi ref. egyház javára* az 1879. évi ápril 12-től 1880. febr. 4-ig öt ízben összesen **353 frt 27 kr.** kegyadomány küldetett a szegedi ref. egyház számadása alá.

Midőn ezt a beregi ref. egyházmegye nemes szívű adakozóinak ezennel nyilvánosan tudomására hozni kötelességemnek ösmerem, fogadják egyszersmind hálás köszönetem kifejezését.

Körös-Tarcsa, 1880. ápril 20.

Szabó János,
békés-bánati esperes.

Nyiri Péter emlékére nt Nagy Pál h. esperes ur 10 frt 40 kr. adományt küldött.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A tiszáninneni ref. superintendensia Miskolczon apr. 27. kezdődő gyűlésében elismerést szavazott b. Vay Miklós főgondnok és Kun Bertalan superint. uraknak erélyes fellépésökért a középiskolai törvény tárgyában. Egyszersmind a maga részéről is felir a prot. önkormányzat ellen intézett támadás miatt, hasonló lépésre felhíván az összes prot. egyházakat.

A „Protestáns Theologoiai Könyvtár előfizetői van szerencsém értesíteni, hogy a kellő számú előfizetők összegyűlvén, a vállalat fennállása a következő 3 évre is biztosítva van. E három évben magyar protestáns. egyháztörténelmi monographiák fognak kiadatni. Uj előfizetőket elfogadhatok még jul. 1-ig. Budapest, 1880. ápril 27. *Kovács Albert* szerkesztő.

Tudomásunkra esvén, hogy több egyházban kérdés merült fel felekezeti iskolánkba járó más vallású gyermekek, illetőleg azok szüleinek megadóztatása iránt, tájékozás végett közöljük a vallás- és közoktatási miniszterium 1878. január 27-én 1578. számú rendeletének ide vonatkozó részét: „Azon felekezeti iskolák fentartási költségeihez, melyek a hitfelekezetek tagjai által, a népoktatási törvény 11. §-ában előirt módon tartatnak fenn, a más hitfelekezetekhez tartozó azon szülők, kik gyermekeiket ezen iskolába járatják, a népoktatási törvény 45. §-a értelmében ugyanazon módon és arányban járulnak, mint azon hitfelekezettek tagjai, melyek az iskolát fentartják.“

A „Religió“ írja: „Tudvalevőleg Franciaországban a papság mindenféle sérelmeknek és bántalmaknak van kitéve, különösen a vasutakon. Egy állomásfőnök ily eset alkalmával interventióra kéretvén fel egy áldozár által, ennek azt felelte, hogy az nem tartozik hozzá. hanem kiki védje magát.“ Sajnáljuk az ilyen tüneteket, ha ugyan türelmetlenségből származnak, de egyszersmind megjegyezzük, hogy épen ez is azt mutatja, hogy a vallási s gondolkozásbeli szabadságot és türelmet sem elnyomni sem gúnyolni nem czélszerű, eltekintve attól, hogy embertelen, mert a türelmetlenség, melylyel némelyek dicsekedni szeretnek, ilyen gyümölcsöket terem, és mint látszik épen azok rovására, kik a vallási türelmet a liberalismus fattyu hajtásaként szeretik gúnyolni.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: *Joo István.*
Főmunkatárs: *Toth Samuel.*